

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-71-120>

УДК 331.101.262-047.44:664(477)

ДОСЛІДЖЕННЯ ФОРМУВАННЯ ВИРОБНИЧОЇ ЕЛІТИ В ХАРЧОВІЙ ПРОМИСЛОВОСТІ

RESEARCH INTO THE FORMATION OF THE PRODUCTION ELITE IN THE FOOD INDUSTRY

Шешлюк Олексій Сергійович

аспірант,

Київський національний університет харчових технологій

ORCID: <https://orcid.org/0009-0006-3860-8451>**Sheshlyuk Olexsiy**

Kyiv National University of Food Technologies

Сучасна харчова промисловість України характеризується стабільним розвитком, що позитивно впливає на продовольчу безпеку держави. Значна частка виробництва харчової продукції у ВВП країни забезпечує продовольчу безпеку та суттєву частку валютних надходжень від експорту продукції. В той же час, у харчовій промисловості найнижча заробітна плата серед галузей економіки, що негативно впливає на тенденції розвитку галузі. В статті досліджено динаміку частки продукції харчової промисловості у експорті, визначено, темпи зростання виробництва продукції у 2024 році, розглянуто рейтинг найбільших виробників харчової продукції, проаналізовано тенденції розвитку та турботи про персонал найбільших харчових компаній, досліджено рівень заробітної плати в галузі у порівнянні з іншими галузями економіки, запропоновано напрями поліпшення формування виробничої еліти харчової промисловості України.

Ключові слова: харчова промисловість, виробнича еліта, персонал, підприємства, концерни, заробітна плата.

The modern food industry of Ukraine is characterized by stable development, which positively affects the food security of the state. A significant share of food production in the country's GDP ensures food security and a significant share of foreign exchange earnings from exports of products. Large industrial enterprises provide a significant share of products for export, provide a significant number of jobs. Large corporations in Ukraine practice a full production cycle: from growing crop and livestock products to their full processing. At the same time, the food industry has the lowest wages among the sectors of the economy, which negatively affects the development trends of the industry, in particular, low material motivation of personnel compared to other sectors of the economy does not contribute to the development of labor productivity and improvement of product quality, as well as the attraction of qualified personnel. The purpose of the article is to study the formation of the production elite of the food industry of Ukraine, which has developed in the conditions of a full-scale Russian invasion of Ukraine. The study used the method of generalization (analysis of the share of food exports), comparison (estimating wages by sectors of the economy), systematization (evaluating the problems of the production elite of the food industry of Ukraine), etc. The study used scientific developments of domestic and foreign scientists, statistical and analytical information from the State Service of Ukraine, Opendatabot, Jooble, Forbes Ukraine, NEWFOOD, leading food enterprises of Ukraine, etc. The article examines the dynamics of the share of food industry products in exports, determines the growth rates of production in 2024, considers the rating of the largest food industry producers, analyzes the development trends and care for the personnel of the largest food enterprises, examines the level of wages in the industry compared to other sectors of the economy, and suggests directions for improving the formation of the production elite of the food industry of Ukraine. The results of the study emphasize the importance of analyzing the formation of the production elite of the food industry of Ukraine.

Keywords: food industry, production elite, personnel, enterprises, concerns, wages.

Постановка проблеми. Харчова промисловість відіграє важливу роль у задоволенні потреб суспільства щодо доступності, розподілу та якості продуктів харчування. Повно-

масштабна війна показала стійкість провідних підприємств харчової промисловості України, які фактично сформували виробничу еліту по виробництву харчових продуктів в Укра-

їні. Адже завдяки провідним підприємствам харчової промисловості України забезпечена значна частина експорту продукції, зокрема: соняшникової олії, муки, круп, цукру, кондитерських виробів(шоколаду) курячого м'яса, морозива тощо.

В той же час, харчова промисловість України в умовах повномасштабної війни відчуває суттєву нестачу професійних фахівців, також негативно впливає зростання цін на основну сировину та витратні матеріали.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Аналіз досліджень наукової та аналітичної літератури показав, що дослідники оцінюють переважно розвиток та стратегічні перспективи розвитку харчової промисловості. Так, Сичевський М. П., Юзефович А. Е., Коваленко О. В., Куць О. І. та Лузан Ю. Я. розглядають теорію і практику формування та функціонування продовольчої системи України, зокрема: організаційно-економічний механізм забезпечення цілісності та ефективності продовольчої системи, стійкість функціонування продовольчої системи у нестабільних макроекономічних умовах та кризових ситуаціях; Бокій О. В. досліджує доміанти сталого розвитку продовольчої системи в умовах сучасних викликів та виробництво харчової продукції в умовах макроекономічної нестабільності: оцінку трендів, темпів і пропорцій; Коваленко О. В. та Яценко Л. О. аналізують регулювання системи виробництва харчової продукції, спрямованої на забезпечення здорового харчування, в країнах світу і в Україні.

Опендатабот на основі статистичних даних надає аналіз розвитку галузей економіки. Forbes Ukraine та NEWFOOD формують різноманітні рейтинги, наприклад: найкращі роботодавці, ТОП найбільших виробників, тощо.

В той же час, відсутнє дослідження виробничої еліти харчової промисловості, що і зумовило актуальність та вибір теми даної статті.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми.

Харчова промисловість України є стратегічною галуззю економіки держави, яка забезпечує значну частину ВВП, і основною складовою харчової промисловості є виробничі холдинги, концерни, які не зважаючи на війну в Україні продовжують забезпечувати продовольчу безпеку держави. Промислові виробничі підприємства хоч і відчувають нестачу кваліфікованого персоналу, проте, намагаються забезпечити максимально прийнятні умови праці для власних працівників.

Формулювання цілей статті. Метою статті є аналіз, систематизація та узагальнення формування виробничої еліти в харчовій промисловості України та виявлення резервів щодо їх поліпшення.

Виклад основного матеріалу дослідження. Незважаючи на повномасштабну війну та еміграцію частини українців за кордон, виробництво продуктів харчування в Україні зростає, тому що, по-перше, споживачі в будь-якому випадку будуть купувати продукти, а по-друге, частина готової продукції йде на експорт (рис. 1).

Як видно на рис. 1, в умовах війни суттєво збільшилась частка продукції харчової промисловості у експорті до 60,8% у 2023 році проти 38,3% у 2015 році, що вказує на підвищення ролі формування виробничої еліти, адже після Революції Гідності почалась приватизація неприбуткових державних підприємств, що дало старт розвитку приватному бізнесу.

За даними Державної служби статистики України, виробництво харчових продуктів у першому півріччі 2024 року зросло на 17,4% порівняно з відповідним періодом 2023 року. Найбільше зростання продемонструвало виробництво цукру (+39,4%) та олії (+37,4%), а виробництво м'яса та борошномельно-круп'яних виробів дещо знизилася [3].

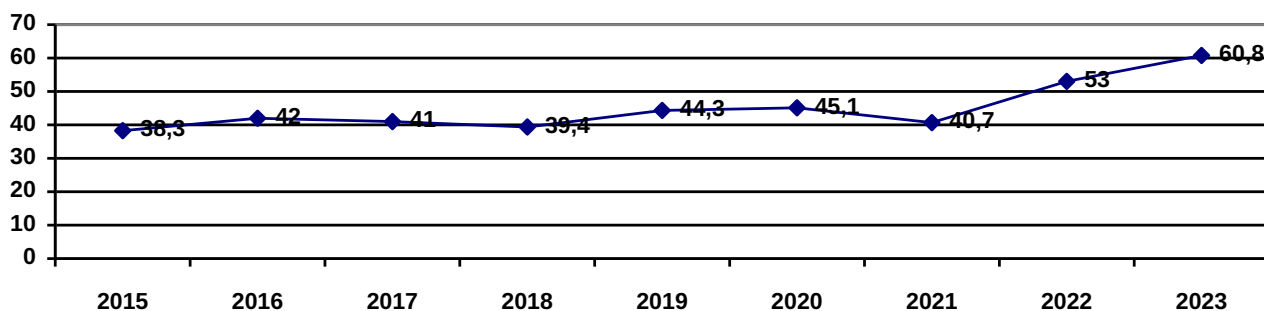

Рис. 1. Динаміка частки продукції харчової промисловості у експорті України, %

Джерело: сформовано на основі [3]

На внутрішньому ринку виробникам непросто, адже постійне зростання цін і зниження доходів призводить до того, що середній клас переходить із сегменту дорогих товарів у сегмент дешевих. Тобто зі зменшенням споживання м'яса, риби та молочної продукції зростає попит на дешеві продукти, такі як хліб і картопля, що призводить до певних перекосів у секторі.

Серед виробників харчової продукції в Україні державні підприємства відсутні, в останні роки активно формуються агропромислові концерни та холдинги, які мають власний земельний банк, елеватори, переробні підприємства. Лідери виробництва продукції харчової промисловості України в період війни не змінились серед яких переважно компанії з іноземним капіталом, які і формують виробничу еліту харчової промисловості України.

Підприємства харчової промисловості України у 2023 році показали найменшу кількість закритих підприємств, і навпаки, впроваджують інноваційні технології, відкривають нові виробництва, збільшують пропозицію робочих місць [6].

Так, NEWFOOD та Forbes склали рейтинг найбільших компаній з виробництва харчо-

вих продуктів в Україні, критеріями для рейтингу були: обсяг доходу та чистого прибутку, чисельність персоналу (табл. 1).

Як видно з табл. 1, серед зазначених компаній – лідерів, найбільша чисельність персоналу у корпорацій МХП та Kernel. Зазначені компанії мають не тільки найбільший дохід від реалізації харчової продукції власного виробництва, але і відомі у всьому світі.

Так, концерн Kernel є українським підприємством, що виробляє до 8% соняшникової олії у світі, виробляє продукцію під брендами «Щедрий дар», «Стожар» та «Чумак золотий». Незважаючи на воєнний час, компанія передбачає підвищення заробітної плати та щорічні премії залежно від досягнутих цілей та фінансових показників, а також додаткові премії щороку, починаючи з листопада 2022 року. Kernel має систему професійного навчання, наставництва та дистанційних електронних курсів. Для забезпечення сталості бізнесу діють 4 програми кадрового резерву для підготовки фахівців на ключові посади. Компанія системно працює над утриманням персоналу, залученням молоді та навчанням кандидатів без досвіду роботи, системою збереження та поширення ключових компетенції у всіх

Таблиця 1

Найбільші компанії України по виробництву харчової продукції

Компанія	2023 рік		6 місяців 2024 рік		Кількість працівників, осіб
	Дохід, млрд грн	Чистий прибуток, млрд грн	Дохід, млрд грн	Темп приросту до 6 міс. 2023 року, %	
Kernel	115,4	1,1	77,7	36%	11 000
МХП	110,5	5,2	62,8	10%	28 000
Roshen	31,9	5,6	15,8	15%	9000
Coca-Cola	13,9	1,6	7,7	16%	1180
McDonald's	12,9	1,3	7,8	44%	9682
Nestlé	12,6	-0,8	8,2	19%	3163
Carlsberg	10,8	1,8	5,8	15%	1323
Оболонь	10,8	1,8	6	14%	2114
Група Щедро	10,5	н/д	6,5	21%	2812
Баядера	10,4	0,1	5,5	29%	2367
Сандора	9,7	0,9	5,8	39%	2407
Група Терра Фуд	9,3	н/д	4,9	13%	4636
Глобино	8	н/д	4,3	15%	3585
Молочний альянс	7,7	0,4	4,3	18%	2420
Перша приватна броварня	6,7	н/д	3,4	7%	1122

Джерело: сформовано на основі [4; 5]

сферах діяльності компанії. Kermel також запустив проект підтримки фізичного, психічного та соціального благополуччя персоналу [7].

Компанія Kernel також включено до рейтингу найкращих роботодавців України за 2024 рік, разом з корпораціями Roshen та Coca-Cola.

Компанія МХП є міжнародною компанією, яка заснована в Україні, а нині має дочірні підприємства у різних країнах світу (Нідерланди, Саудівська Аравія, Велика Британія, Німеччина та ін). виробничий цикл МХП повністю замкнутий, від вирощування зерна та птиці до виробництва крупи, борошна, м'ясних напівфабрикатів та готових м'ясних виробів. Загалом компанія виробляє продукцію під 15 брендами, зокрема «Наша ряба», «Бащинський», «Апетитна» та інші. Окрім заробітної плати та премій, компанія також пропонує і корпоративне житло, що є значною перевагою серед інших компаній.

Найбільш відомим підприємством корпорації МХП є Вінницька птахофабрика, яка у 2023 році мала 6523 працівників, у 2022 році – 5894 працівники. Для мотивації персоналу діють соціальні програми:

- матеріальна допомога у разі хвороби працівника, якщо лікування потребує значних коштів;
- доставка працівників на роботу та з роботи;
- видача пільгової продукції один раз на місяць у кількості 6,5 кг м'яса курчат-бройлерів;
- комплексні обіди для працівників вартістю 1 грн.;
- працівникам надається матеріальна допомога у разі народження дитини, першого шлюбу, смерті родичів [8].

В той же час, середньомісячна заробітна плата в управляючій компанії корпорації складає 54167 грн, то у Вінницькій птахофабриці – 18439 грн/місяць [8].

Кондитерська корпорація ROSHEN є одним з найбільших світових виробників кондитерської продукції. До складу корпорації входять українські фабрики (Київ, Кременчук, Бориспіль та дві виробничі площадки у Вінниці), Клайпедська кондитерська фабрика (Литва), Bonbonetti Choco Kft (Будапешт, Угорщина), а також Вінницький молокозавод, який постачає заводам натуральні високоякісні продуктів.

Сьогодні в Корпорації працює понад 9000 висококваліфікованих спеціалістів. Компанія забезпечує своїм співробітникам

комфортні умови праці, ресурси, професійний ріст, гідну оплату праці, а також можливості професійного та особистісного зростання. Для тих, хто просто хоче приєднатися до команди, Корпорація відкрила програму навчання, після якої шанси кандидата на успішне працевлаштування зростають. Також існує програма навчання внутрішніх співробітників, метою якої є підвищення кваліфікації майстрів-технологів корпорації та програма навчання менеджменту для менеджерів.

Roshen приділяє велику увагу вивченню іноземної мови. Співробітники компанії мають можливість регулярно відвідувати корпоративні заняття з англійської мови. Навчання поділяється на рівні та проводиться за прогресивними методиками із залученням професійних викладачів [4].

Проте, якщо порівняємо заробітну плату в управляючій компанії та у виробничих підприємствах нижчого рівня – вона відрізняється як мінімум вдвічі.

Корпорація Молочний альянс має у підпорядкуванні 4 молокопереробних підприємства, пріоритетом щодо персоналу в компанії є працевлаштування осіб з обмеженими можливостями. Так, середньомісячна заробітна плата в управляючій компанії склала 46434 грн за 2023 рік, а по Пирятинському сир заводу -15236 грн на місяць за 2023 рік, на Ягодинському маслозаводі -22601 грн [9].

Аналогічна ситуація з матеріальним заохоченням зберігається і на інших провідних підприємствах харчової промисловості.

Станом на листопад 2024 року середня зарплата в харчовій промисловості, за даними кадрового порталу, становить 16 314 грн на місяць. У Києві середня зарплата по галузі становить 25,5 тис. грн. [10].

Найвища зарплата в харчовій промисловості в Україні залежить від багатьох факторів. Згідно з дослідженням [10], такий спеціаліст в Україні може заробляти до 196 812 грн на рік.

Мінімальна зарплата у харчовій промисловості в Україні становить 16 227 грн. Зарплата залежить від досвіду та рівня освіти, проте, найвища заробітна плата в управляючих компаніях, а безпосередньо у виробничих підприємств нижчого рівня – заробітна плата мінімальна.

Середньомісячний дохід у працівників харчової промисловості в Україні залежить від досвіду, кваліфікації та інших факторів. У будь-якому випадку можна розраховувати на заробіток близько 16 314 грн на місяць.

Таблиця 2

**Порівняння заробітних плат за галузями економіки в Україні
станом на грудень 2024 року**

Галузь	Максимальна місячна заробітна плата, грн	Мінімальна місячна заробітна плата, грн	Середньомісячний дохід, грн	Середнього динна оплата, грн
Харчова промисловість	196812	16227	16314	101,96
Сільське господарство	387000	32250	32250	201,56
Роздрібна торгівля (супермаркет)	282672	19563	21189	132,43
Машинобудівна промисловість	674712	51345	53807	336,29
Логістика (Нова Пошта)	220884	18407	18407	115,04

Джерело: сформовано на основі [10]

В середньому фахівці у харчовій промисловості в Україні заробляють близько 101,96 грн на годину. Однак ця сума залежить від конкретного досвіду та навичок у харчовій промисловості (табл. 2).

Як видно з даних табл. 2, заробітна плата персоналу у харчовій промисловості значно нижче ніж в інших галузях економіки, як максимальний розмір так і погодинна. Так, у грудні 2024 року максимальна середньомісячна заробітна плата в харчовій промисловості в Україні склала 196812 грн, проте в сільському господарстві середньомісячна заробітна плата майже в двічі вища, можливо це пов'язано з тим що в Україні виробництвом сільськогосподарської продукції займаються великі агропромислові корпорації, які не шкодують коштів для мотивації персоналу, прикладом є компанія Kernel, де заробітна плата рядового працівника в межах 28 тис.грн /місяць.

Вважаємо, що для поліпшення виробничої еліти харчової промисловості необхідно підвищити як мінімальний так і максимальний рівень заробітної плати, адже харчова промисловість є стратегічною галуззю економіки держави, яка забезпечує продовольчу безпеку країни, і економія на матеріальній мотивації працівників може негативно вплинути на як на продуктивність та і на якість продукції.

Висновки. Харчова промисловість має стратегічне значення для України, так як забезпечує продовольчу безпеку та має значну частку у ВВП країни. Від час повномасштабного вторгнення харчова промисловість України забезпечила як населення України продовольством так і забезпечила надходження валюти від експорту. Основну виробничу еліту складають великі промислові концерни та холдинги з часткою іноземного капіталу, наприклад Kernel, МХП, Roshen та інші, які мають замкнений цикл виробництва продукції харчової промисловості: від вирощування продовольчих культур, вирощування домашніх тварин – до повної їх переробки у продукти кінцевого споживання, включаючи експорт. Перевагами великих корпорацій є турбота про персонал як матеріальна так і нематеріальна. Проте, середньомісячна заробітна плата у харчовій промисловості значно нижче ніж в інших галузях економіки. В той же час, виробничі підприємства харчової промисловості відчувають значну нестачу професійних кадрів, що зумовлено повномасштабним вторгненням росії в Україну, через що значна частина мешканців мігрувала як за кордон так і в більш безпечні регіони України. Поліпшення виробничої еліти харчової еліти можливе за рахунок підвищення матеріальної мотивації, що позитивно вплине на продуктивність працівників та якість продукції.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Розвиток харчової індустрії України в умовах надзвичайних викликів: вектори, потенціал та перспективи Колективна монографія. За заг. ред. О. В. Коваленко [Автори: Коваленко О. В., Бокій О. В., Яценко Л. О., Лисенко Г. П.]. Інститут продовольчих ресурсів НААН. Київ : Вид. "Деоніс плюс", 2024. 328 с.

2. Сичевський М. П., Юзефович А. Е., Коваленко О. В., Куць О. І., Лузан Ю. Я. Стратегічний потенціал продовольчої системи України. Монографія. Київ, 2020. 162 с.
3. Промисловість: Державна служба статистики України. URL: <https://stat.gov.ua/uk/topics/promyslovist> (дата звернення 19.12.2024)
4. Найбільші харчові компанії зі свіжого рейтингу Forbes Ukraine – NEWFOOD. URL: <https://newfood.ua/2024/12/04/naybilshi-kharchovi-kompanii-zi-svizhoho-reytnhu-forbes-ukraine/> (дата звернення: 19.12.2024)
5. СМАК ПЕРЕМОГИ. Повний рейтинг інноваційних харчових компаній України – 2024 – NEWFOOD. URL: <https://newfood.ua/2024/12/17/smak-peremohy-povnyy-reytnh-innovatsiynykh-kharchovykh-kompaniy-ukrainy-2024/> (дата звернення: 19.12.2024)
6. Лідери переробної промисловості збільшили дохід на 23% за рік – Опендатабот. URL: <https://opendatabot.ua/analytics/index-manufacturing-2024> (дата звернення: 19.12.2024)
7. Сталий розвиток: Kernel Career. URL: <https://career.kernel.ua/sustainability/sustainable-development/> (дата звернення: 19.12.2024)
8. Сталий розвиток: МХП. URL: <https://mhp.com.ua/uk/stalyy-rozvytok> (дата звернення: 19.12.2024)
9. Молочний альянс. URL: <https://milkalliance.com.ua/company/inform/molochnij-alyans> (дата звернення: 19.12.2024)
10. Порівняння зарплат, пошук зарплат на Jooble. URL: <https://ua.jooble.org/salary> (дата звернення: 19.12.2024)

REFERENCES:

1. Development of the food industry of Ukraine in conditions of extraordinary challenges: vectors, potential and prospects Collective monograph. In general ed. O. V. Kovalenko [Authors: O. V. Kovalenko, O. V. Bokii, L. O. Yashchenko, G. P. Lysenko]. Institute of Food Resources of the National Academy of Sciences. Kyiv: Ed. "Deonis plus", 2024. 328 p.
2. Sychevskiy M. P., Yuzefovych A. E., Kovalenko O. V., Kuts O. I., Luzan Yu. Ya. (2020) Strategic potential of the food system of Ukraine. Monograph. Kyiv, 162 p.
3. Industry: State Statistics Service of Ukraine. URL: <https://stat.gov.ua/uk/topics/promyslovist> (accessed: 19.12.2024) (in Ukrainian)
4. The largest food companies from the latest Forbes Ukraine ranking – NEWFOOD. URL: <https://newfood.ua/2024/12/04/naybilshi-kharchovi-kompanii-zi-svizhoho-reytnhu-forbes-ukraine/> (accessed: 19.12.2024) (in Ukrainian)
5. TASTE OF VICTORY. Full rating of innovative food companies of Ukraine – 2024 – NEWFOOD. URL: <https://newfood.ua/2024/12/17/smak-peremohy-povnyy-reytnh-innovatsiynykh-kharchovykh-kompaniy-ukrainy-2024/> (accessed: 12/19/2024) (in Ukrainian)
6. Leaders of the processing industry increased revenue by 23% per year – Opendatabot. URL: <https://opendatabot.ua/analytics/index-manufacturing-2024> (accessed: 12/19/2024) (in Ukrainian)
7. Sustainable development: Kernel Career. URL: <https://career.kernel.ua/sustainability/sustainable-development/> (accessed: 19.12.2024) (in Ukrainian)
8. Sustainable development: MHP. URL: <https://mhp.com.ua/uk/stalyy-rozvytok> (accessed: 19.12.2024) (in Ukrainian)
9. Milk Alliance. URL: <https://milkalliance.com.ua/company/inform/molochnij-alyans/> (accessed: 19.12.2024) (in Ukrainian)
10. Salary comparison, salary search on Jooble. URL: <https://ua.jooble.org/salary> (accessed: 19.12.2024) (in Ukrainian)